

Dajna Džefriz

KĆI
TRGOVCA
SVILOM

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

 Laguna

Naslov originala

Dinah Jefferies

THE SILK MERCHANT'S DAUGHTER

Original English Language edition first published by
Penguin Books Ltd, London

Copyright © Dinah Jefferies, 2016

The author has asserted her moral rights

All rights reserved

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

KČI
TRGOVCA
SVILOM

Istorija Vijetnama – hronološki sled

1787.

Počinje francusko mešanje u Vijetnamu. Versajski mirovni sporazum stvorio je savezništvo između francuskog kralja Luja XVI i vijetnamskog princa Ngujen Ana.

1840–1890-e

Francuska kolonizacija Indokine (Vijetnam, Kambodža i Laos). Francuska je podelila Vijetnam u tri oblasti: Tonkin, Anam, Kočinkina.

1927–1930.

Na severu su oformljene dve surovo proganjane komunističke grupe otpora Francuzima.

1940.

Tokom Drugog svetskog rata Japan je napao Vijetnam, okupirao ga i dozvolio francuskoj kolonijalnoj vladi da neko vreme nastavi s radom.

1941–1944.

Ho Ši Min je stvorio Ligu nezavisnosti Vijetmin, koja je preuzela ulogu lidera u otporu Japancima.

1945.

Japanci su preuzeli vlast od Francuza (nakratko). Pošto su se Japanci predali, vlast je preuzeo (takođe nakratko) Vijetmin, pod vođstvom Ho Ši Mina. Vojnom silom, Britanija i SAD pomogle su Francuzima da obnove kolonijalnu upravu.

1946.

Otpor Vijetmina. Francuske snage granatiraju luku Hajpong. Izbija Prvi indokineski rat (ili Francuski rat).

1946–1954.

Za vreme Indokineskog rata, Kina i Sovjetski Savez pružaju podršku Ho Ši Minu, a Sjedinjene Američke Države podržavaju Francuze, kako bi sprečile širenje komunizma.

1954.

Uz narodnu podršku, snage Vijetmina opkolile su jednu izolovanu francusku vojnu postaju u gradu Dijen Bijen Fu. Uhvaćeno je u zamku dvanaest hiljada vojnika. Francuska se predala. Potpisan je Ženevski sporazum i Vijetnam je podeljen na Severni i Južni, a određeno je da u roku od dve godine budu održani opšti izbori.

1955–1956.

Uz podršku SAD, Ngo Din Dijem se proglasio predsednikom Južnog Vijetnama i odbio da održi opšte izbore.

1957–1959.

Počela je infiltracija oružja i ljudi iz Južnog u Severni Vijetnam. Na jugu je počelo komunističko odmetništvo.

1960.

Formiran je Vijetkong, ili Nacionalni oslobodilački pokret, za borbu protiv SAD u Južnom Vijetnamu.

1964.

Jedan severnovijetnamski patrolni brod napao je krstaricu Sjedinjenih Država.

1965.

U Vijetnam stižu borbene trupe SAD i počinje američko-vijetnamski rat. SAD su na Vijetnam bacile više bombi nego što ih je ukupno bačeno u čitavom Drugom svetskom ratu.

1973.

SAD su povukle trupe posle potpisivanja Pariskog mirovnog sporazuma, u kom su pregovarali Nikson i Kisindžer, ali u Južnom Vijetnamu neprijateljstva su se nastavila.

1975.

Komunisti su zauzeli Sajgon. Evakuisani su poslednji državljani SAD. Vijetnam je ujedinjen pod komunističkom vlašću, a Sajgon je preimenovan u Ho Ši Min.

Prolog

Pod vodom se kreće nezgrapnim, usporenim pokretima, duga kosa joj leluja oko glave. Začarana zlatnom svetlošću što prodire kroz vodu, odbacuje se nogama i pomera telo naviše, za mehurićima svog daha što struje ka površini. Pljosnato sunce je razbijeno, blistave kapi prskaju daleko po vodi. Zabacila je glavu, žudno udahнула vazduh, ugledala sestrino lice. Prolaze sekunde. Zaslepljena, dok se svet probija kroz obnevidelost, podigla je ruku da mahne, otvorila usta da vikne. Ali voda ju je ponovo progutala. Reka tutnji dok se ona probija kroz vodu, rečni glas odjekuje tupim udarima. *Tup, tup*. Uprkos potrebi da pozove u pomoć, ne može da ispusti ni glaska. Očajnički se bori da diše, ali zna da ne može. Pokušava da pliva, ali nešto joj oduzima snagu. Svetlost duginih boja nad njom trne. Počinje da tone. Sve dublje, u sve mračniju hladnu reku, i dok pulsiranje svetlosti slabi, sve se dešava prebrzo. Pokušava da se okrene, pokušava da se uspne vodenim lestvama ka vrhu, ali reka je previše moćna i stopala joj propadaju. U svest joj nadiru slike doma, noge joj postaju teške i dok reka iz nje isisava snagu, oseća da pluta u dubini. Ne pluta, davi se.

1

Svilene niti

Maj – početak jula 1952.

1

Hanoj, Vijetnam

Nikol je onjušila vazduh, ošamućena mirisom divlje gardenije, a sjajno zeleno lišće i miomirisni beli cvetovi grmlja kao tepih su zastrli delimično hladovit deo vrta. Pogledala je dole s prozora svoje sobe i uočila oca kako proverava da li je napolju sve savršeno. Bio je još zgodan čovek, s lepo podšišanom tamnom kosom, tek prošaranom sedim vlasima, što mu je pridavalo posebno otmen izgled, i mada ju je nerviralo što koristi proslavu njenog osamnaestog rođendana da se razmeće vrtom, morala je priznati da ga je zaista lepo uredio. Mirišljavi štapići su goreli u francuskim prozorima njihove vile boje meda, a jezerca u vrtu odražavala su jarke boje nizova papirnih lampiona okačenih o grane ogromnih stabala plumerije.

Nikol se poslednji put pogledala u ogledalu, dvoumeći se. Da li da u dugu crnu kosu zadene sa strane cvet mindušice, koji se slaže s kineskom haljinom visokog okovratnika, sašivenom za današnji dan? Gornji deo haljine pripijao

joj se uz tanku figuru kao druga koža, a suknja se njihala i padala skoro do poda. Slušala je kako Edit Pjaf na radiju peva *Hymne à l'amour*, ponovo pogledala kroz prozor i odlučivši da ne stavlja cvet u kosu, ugledala svoju sestru Silvi kako sad korača uz oca, i nešto pričaju, glavu uz glavu, kao obično. Nikol je za trenutak osetila da je zanemarena i progutala je blesak ljubomore. Do sada bi trebalo da je već navikla na to, ali njena sestra je, čak i pre no što se očešlja i opere zube, izgledala tako lepo: valovita kestenjasta kosa, istaknute jagodice i savršeno povijen, francuski nos uz to. Visoka, tanana Silvi nasledila je očev izgled, dok je Nikol ličila na njihovu odavno pokojnu majku Vijetnamku i bila bolno svesna svog ćilibarskog tena. Uspravila je ramena, načas pognuta, i izašla iz sobe – neće dozvoliti da joj išta pokvari njen dan. Dok je koračala kroz veliku prostoriju što vodi u vrt, s visoke tavanice su dva sjajna mesingana sečiva ventilatora hladila vazduh. Ta soba, kao i ostale u kući, bila je elegantna i puna izuzetnih antikviteta. S mesta na kom je stajala, u otvorenim vratima, primetila je u uglu vrta svoje dve stare školske drugarice, Helenu i Fransin, kako brižno nameštaju kosu. Prišla im je da je zagrlje i izljube. Dok su ćeretale o momcima i ispitima koje su položile, vrt se počeo puniti, a kad se Nikol konačno izvinila, videla je da su gosti Francuzi već stigli i piju i puše, a počela je i promenada bogatih Vijetnamaca odevenih u svilu. Zapazila je visokog muškarca širokih ramena, u svetlom lanenom odelu, kako prilazi njenoj sestri, i nešto na njemu je zadržalo Nikolin pogled trenutak-dva. Onda je zagladila kosu, ispravila rame-na i krenula ka njima.

Silvi je dodirnula ruku tog čoveka i nasmešila mu se. „Da te upoznam s mojom sestrom Nikol.“

Pružio je ruku. „Mark Dženson. Mnogo sam slušao o tebi.“

Primila je pruženu ruku i podigla pogled ka njegovom licu, ali iznenadila ju je jarkoplava boja njegovih očiju, pa je odvratila pogled.

„Mark je iz Njujorka. Upoznali smo se kad sam bila tamo“, kazala je Silvi. „On putuje po celom svetu.“

„Tebi je rođendan, je li tako?“, rekao je i nasmešio joj se.

Nikol je progutala knedlu i ostala bez glasa, ali ubacila se, srećom, Silvi. „Moram s nekim da popričam.“ Mahnula je nekoj zdepastoj ženi na drugom kraju vrta, pa se okrenula ka Marku, zakikotala se i dodirnula mu ruku. „Neću dugo. Nikol će paziti na tebe.“

Mark joj se učtivo nasmešio. Nikol se za trenutak učinilo da se vazduh proredio i dah ju je izneverio. Prebacila se s noge na nogu, a onda ga pogledala, trudeći se da ne trepće prečesto. Oči su mu bile boje safira, još izražajnije zbog kontrasta s preplanulim tenom.

„Dakle“, kazala je konačno.

On nije ništa rekao, samo je zurio u nju.

Obuzeta iznenadnom nelagodnošću, Nikol se dodirnula po bradi. Da nema neku mrlju na licu?

„Nisam očekivao da si tako lepa“, rekao je.

„Oh“, odvratila je, zbunjena. „Uverena sam da nisam.“ Ali šta je očekivao i zašto je uopšte išta očekivao?

„Silvi mi je pričala o tebi dok smo bili u Sjedinjenim Državama.“

Misli su joj se polako razmrsile. Naravno da je Silvi pričala o njoj. Prirodno je da pričaš o svojoj porodici, naročito kad si daleko od kuće.

Osmehnula se. „Onda znaš da sam crna ovca.“

On je hitro sklonio uvojak kose što mu je stalno padao na desno oko. „Zaista mi padaju na pamet svečani šator i požar.“

Na to blago zadirkivanje, Nikol je brzo pokrila usta rukom. „Oh, bože, ne! Nije ti valjda to ispričala?“

Nasmejao se.

„Imala sam samo trinaest godina i to je bila slučajna nezgoda. Nije pošteno da ti već znaš priče o meni, a ja o tebi još ne znam ništa.“

Kroz nju je prostrujao neki impuls. Kao da je i on to osetio, pružio je ruku, ali onda je shvatila da je to učinio samo da bi pokazao nekud. „Hajde da uzmemo šampanjac i da me malo provedeš ovuda? Ispričaću ti sve što budeš htela da znaš.“

Kad su krenuli, malo je popustila unutarnja napetost koju je osećala otkad su se upoznali, mada se pored njega, sa svojih metar i pedeset sedam, osećala sićušnom i zažalila je što nije obula cipele s višom potpeticom.

Prišao im je konobar u belom odelu, s poslužavnikom. Mark je uzeo dve čaše i obe ih pružio Nikol. „Imaš li nešto protiv da pušim?“

Odmahnula je glavom. „Ne zvučiš kao da si iz Njujorka.“

Izvadio je paklu česterfilda, pripalio cigaretu i onda pružio ruku da uzme čašu. Prsti su im se dotakli i Nikol je osetila kako joj je munja prošla odozdo po goljoj ruci.

„I nisam. Moj otac ima malu farmu, mlekaru, u Mejnu. Tamo sam odrastao.“

„Šta te je odvelo odande?“

Stao je, miran. „Žeđ za pustolovinom, pretpostavljam. Pošto mi je majka umrla, otac je davao sve od sebe, ali više nikad nije bilo isto.“

Ton mu se promenio i prepoznala mu je potisnutu tugu u glasu. „I meni je majka umrla“, kazala je.

Klimnuo je glavom. „Rekla mi je Silvi.“

Nastupio je trenutak tišine.

Opet je uzdahnuo i nasmešio se prisećajući se. „Radio sam sve ono što se radi na selu – pecao, lovio – ali strast su mi bili motocikli. Moto-kros. Što opasnija staza, to sam više uživao.“

„Zar se nisi povređivao?“

Nasmejao se. „Često! Ali ništa ozbiljno. Uglavnom napukla rebra i pokatkad slomljen članak.“

Stajala mu je dovoljno blizu da oseti miris njegove kože, topao, aromatičan. Nešto u njemu ju je usrećivalo, ali blago se izvila i pogledala gore u nebo izrešetano zvezdama, oslušnula zvuk zrikavaca i pokrete noćnih ptica u krošnjama. Mark se odmakao jedan korak pa je videla kako se, zbog visine, kreće kao oni krakati Amerikanci u filmovima, nehajno i samouvereno.

„Kažu da je maj poslednji prolećni mesec u Hanoju, ali večeras je toplo kao da je leto. Da li bi radije ušao unutra?“, kazala je.

„U ovakvoj noći?“

Osetila je polet i nasmejala se. Njegova kratka svetlosmeđa kosa bila je kovrdžava i sad je imala zlatast odsjaj. Neko je upalio baklje i svetlost plamena lizala mu je lice i kosu.

„Gde si odseo?“

„U *Metropolu*, na Bulevaru Anrija Rivijera.“

U tom trenutku pojavila se Silvi i odvukla ga dalje. Pošto je otišao, Nikol je osetila njegovo odsustvo i, uprkos svim tim ljudima okolo, vrt je delovao pusto. Setila se omiljene izreke njihove kuvarice Lize: *Ko kong mai sat ko ngaj nen kim* – ako dovoljno dugo glačaš komad gvožđa, možeš napraviti iglu. Mada je Liza bila Francuskinja, dovoljno dobro je govorila vijetnamski da se snađe na pijaci, i ponosila se citiranjem vijetnamskih poslovice. Možda je vreme da i ona malo počne glačati sebe, pomislila je kad je zasvirala živa muzika. A i vreme je da provede noć plešući.

2

Sutradan ujutru Nikol je prolazila kroz lavirint prostorija u suterenu kuće. U dnu uskog stepeništa, prošla je dugačkim hodnikom i otvorila vrata kuhinje. Tamo je prešla pogledom po zidovima s belim pločicama u obliku cigle i po redu sjajnih bakarnih lonaca i šerpi što vise s gvozdene šipke u sredini prostorije. Nove zelene roletne davale su kuhinji atmosferu svežine, a prostor je bio podeljen s četiri velika zidna luka.

Liza se već bila udobno namestila u fotelji pored vrata u staklenu baštu, odakle je mogla da nadgleda svoju dragocenu leju s povrćem. Od trenutka kad se Nikol rodila, Liza je bila konstanta u njenom životu. Izgledala je baš onako kao što očekujete od kuvarice – bila je punačka. Tek u četrdesetim, nepokorne prosede kose vezane u punđu navrh glave i ruku crvenih od pranja sudova, digla je oba stopala na hoklicu za noge. Zavukla je ruku u džep kecelje da izvadi prvu cigaretu toga dana; žena čija su jedina briga bili zečevi, gušteri i ptice, kao i briga o tome da li će im u julu bezbedno dopremiti voće longan, da od njega spremi zimnicu.

„Možeš sama da uzmeš kafu?“

Nikol je klimnula glavom, sipala kafu u veliku šolju pa se sručila u fotelju naspram kuvarice. „Ovo mi treba.“

„Mamurluk?“

„Valjda.“

„Videla sam te sinoć s nekim zanimljivim muškarcem.“

„S kojim?“ Nikol je pokušala da prikrije smešak, ali znala je da se od Lize ništa ne može sakriti.

„Shvatiću to kao da ti se sviđa.“

Nikol se nasmejala. „Neobično sam se osećala. Verovatno sam šašava, ali osećam se kao da sam upravo upoznala nekog ko bi mogao da mi promeni život.“

Liza se nasmešila. „Vrlo je zgodan. Drago mi je zbog tebe, *chérie*. Jesi li plesala?“

„Nisam s njim. Nije ostao dugo.“

Ali Nikol nije mogla tačno da izrazi osećanje da se menja, kao da nestaju njena stara osećanja neprikladnosti. Kratak susret s Markom ostao je u njoj i nije se mogla uzdržati od pomisli da je to početak nečega drugačijeg.

„Čime se bavi?“

„Nisam pitala.“ Iscerila se Lizi i ustala. „Amerikanac je.“

„Silvin prijatelj?“

Začula se neka buka iz sobe kućedomaćice, malo dalje niz hodnik, i Nikol je napravila grimasu. „Znači, Betin je ovde?“

Liza je klimnula glavom. Iako su radile zajedno već godinama, Betin i Liza se nisu mogle više razlikovati jedna od druge. Lizina udobna spavaća soba i mala dnevna soba pored kuhinje bile su izvor stalnih zađevica između njih dve; kućedomaćica je živela van kuće. Perionica posuđa i perionica rublja bile su u domenu kućne služavke Polin, a bio je tu i prostor za pripremu hrane, gde je radila povremena sluškinja koju su zvali samo kad je Lizi potrebna dodatna pomoć.

Nikol je otvorila vrata staklene bašte i udišući majski vazduh pun mirisa vlažne zemlje, oslušnula škripu *cyclo pousse** koja se zaustavila pred zadnjom stranom kuće. Pritegla je svilenu kućnu haljinu oko sebe, okrzнула pogledom nekoliko prvih žutih persimona položenih u travu – tamo gde je Silvi tvrdila da je neko sahranjen – i spazila Ivet, pekarevu kćer, kako izlazi iz rikše, a mašne na tamnim pletenicama joj vijore na vetru.

Kroz vazduh je dolebdeo miris sveže pečenih kifli.

Nikol je pozvala dete rukom, a kad je mala ušla u kuhinju, privukla je dve stolice oribanom stolu od borovine. Liza je već bila postavila tanjire za Nikolino pecivo punjeno čokoladom i za Ivetino parče mekog, belog hleba s puterom i medom.

Iako joj je bilo samo deset godina, Ivet im je obično isporučivala subotnje pekarske poslastice: pitu s kremom od jaja, sveže vekne da ih jedu s džemom i zimnicom, kifle za doručak, kroasane i pecivo punjeno čokoladom. Njena majka Vijetnamka poginula je od japanske ruke za vreme rata, ali Iv je bio nežan roditelj i nastojao je da bude i otac i majka svojoj maloj devojčici, koju je i Nikol volela.

Nikol je podavila noge poda se i držala na oku Ivetino štene. Trofi je već njuškao okolo, a onda kao munja skočio na stolicu.

„Loša kuca!“ Ivet je mahnula pesnicom ali prekasno, kućence je već ukralo jedan kroasan i povuklo se pod stol da ga smaže.

Nikol se nasmejala. „Ali mnogo je sladak.“

„Bilo mi je žao što nemam dovoljno godina pa da dođem na tvoju zabavu. Jesi li plesala?“

„Jesam kasnije, ali veče je bilo tako lepo da niko nije imao žarku želju da uđe u kuću.“

* Franc.: rikša-bicikl. (Prim. prev.)

Liza je pogledala na sat. Nije baš bilo predviđeno da Ivet doručkuje u kući, ali to je bio mali ritual u kom su njih tri uživale. „Bolje da sad kreneš“, rekla je Liza i okrnula pogledom tavanicu.

Nikol je htela da se pobuni, ali Ivet je skočila sa stolice, a Trofi je zalajao kraj njenih nogu.

„Tiho, probudićeš celu kuću“, rekla je Ivet i podigla štene, koje ju je liznulo po licu. Izjurila je kroz zadnja vrata i staklenu baštu, gde je vazduh prožimala aroma đumbira s Lizinih biljaka nalik trsci.

Čim je Ivet otišla, Nikol je poljubila Lizu u obraz.

„Ne mogu da verujem da imaš osamnaest godina, mila moja devojčice“, kazala je kuvarica i šmrknula. „Kao da je juče bilo...“

Nikol se iscerila. „Nemoj sad da mi se raspekmeziš. Imam važnog posla.“

„Kao na primer?“

„Kao na primer da planiram svoj život.“

„Nešto što ima veze s onim Amerikancem na kog si bacila oko?“

„Ne znam hoću li ga ponovo videti.“ Nikol je začutala, iznenada shvativši da zaista nema pojma o tome koliko će Mark biti u Hanoju. Nadala se, međutim, da će ga Pariz Orijenta, kao su Francuzi voleli da zovu taj grad na vodi, zavesti svojim čarima.

Samo njih troje su večerali za stolom. Manja od dve trpezarije u vili Divalovih gledala je na mali natkriveni paviljon gde su, uz jezerce s lokvanjima, bile nameštene prevelike fotelje od pruća i stakleni stočić za kafu. U jednom uglu je stajao lepo izrezbareni lakirani paravan zaklanjajući mali pisaći

sto i sofu, gde je Silvi volela da piše. Dok je čitajući knjigu tračila ono malo vremena što joj je ostalo da se spremi za večeru, Nikol je prstima prolazila kroz kosu i povremeno dizala pogled ka tavanici. Nikad joj se nije svidao taj plafon s naslikanim pufnastim belim oblacima i anđelčićima što lete oko ventilatora na sredini.

Nikol je začula krike paunova iz susednog vrta.

„Prokletinje“, rekao je njen otac. „Užasno kreštanje.“

„Ali lepi su“, odvrtila je Nikol. „Zar ne?“

„Zašto mora da ih drži u vrtu? Izluđuju me.“

„Otac je u pravu“, kazala je Silvi. „Strašno idu na živce.“

Potom su jeli u tišini. Uprkos kretanju ventilatora, bilo je pretoplo. Teški svileni zastori, vezani zlatnim gajtanima s resama, nisu bili navučeni, a tanka muslinska zavesa lepršala je i na najmanji nagoveštaj strujanja vazduha. Novi krici paunova samo su pojačali očevo mračno raspoloženje.

Završavali su desert kad je pogledao u Silvi i Nikol pa progovorio. „Drago mi je što ste obe ovde.“

Sestre su se pogledale. U poslednje vreme, u kući je vlada-la atmosfera nemira: mršavi ljudi utegnuti u vojne uniforme donosili su poruke, telefon je zvonio toliko da su skidali slušalicu sa aparata, i tata je bio veoma napet. Nikol je zapazila nagli porast broja Amerikanaca koji su im dolazili u kuću, pa je zaključila da su sigurno CIA. Međutim, kad je pitala Silvi, sestra je bila rezervisana. Izgleda da nijedna od njih nije znala razloge koji stoje iza toga.

Otac se malo uzvrpoljio na stolici. „Sad kad si napunila osamnaest godina, Nikol, želim da objasnim svoje planove. Nameravao sam da vam ih izložim kad obe budete imale više od dvadeset i jedne, ali pošto sam preuzeo ulogu koju mi je dala vlada, situacija se promenila.“

„U kom smislu?“, upitala je Silvi.

„U smislu da to znači da neću biti u mogućnosti da se staram o poslu.“

„Kakvu ulogu, tata?“, upitala je Nikol.

„Tačna priroda zadatka je strogo poverljiva, ali izgleda da misle kako sam, zbog svojih vijetnamskih veza, pravi čovek za taj posao. Velika je čast biti izabran da radiš za dobro Francuske.“

„Ali... misliš ovde, u Hanoju?“

„Uglavnom.“ Zaćutao je nakratko. „Možda će vas ovo iznenaditi, ali ubeđen sam da je u najboljem interesu kompanije da njome upravlja samo jedna od vas. Pošto je Silvi starija, odlučio sam da njoj predam upravljanje poslom, što stupa na snagu odmah.“

Nikol je pogledala u sestru, ali Silvi je oborila oči i igrala se sa salvetom.

„Do kraja godine sve će biti na Silvino ime, ali ostavio sam malu prodavnicu svile za tebe, Nikol.“

„Ne shvatam. Zašto ne možemo da podelimo? Oduvek sam mislila da ćemo Silvi i ja jednom zajedno voditi posao.“

Odmahnuo je glavom. „Silvi je starija i mudrija. Ima više iskustva, naročito s američkim tržištem, i jedino je pravilno da ona preuzme upravu. Ako naučiš sve što treba da naučiš u liceju, kao što je to vredno činila tvoja sestra, imaćeš još mnogo prilika. Sigurno to uviđaš.“

Nikol se namrštila. „Dakle, Silvi će voditi kuću u Pola Berta?“

Klimnuo je glavom.

Nikol je brzo progutala knedlu, zamišljajući dostojanstvenu *Maison Duval*,* s divnom krovnom kupolom, uglačanim stepeništem od tikovine i sa elegantnim balkonima na spratovima. Nalazila se u Ulici Pola Berta, često zvanoj i Jelisejska polja, i Nikol ju je obožavala.

* Franc.: Kuća Dival. (Prim. prev.)

„I šta još?“, kazala je.

Zurila je u tačku iznad glave dok je on nabrajao na prste. „Posao uvoza i izvoza, i trgovinsko sedište u francuskoj četvrti.“

Nikol je znala mnogo o svili koju su dobavljali iz Huea, odakle su vodili poslove izvoza i na šta je ona usredsredila svoje nade. „Ali nadala sam se da ću jednoga dana voditi kupovinu. Mislila sam da si me zato vodio sa sobom u sela što proizvode svilu dok je Silvi bila u Americi.“

Zavukao je ruku u džep da uzme cigaru, a onda ju je kucnuo o sto. „Slušaj, žao mi je što sam te razočarao, *chérie*, ali tako je kako je. I dalje imaš mogućnost da dovršiš obrazovanje ili da prihvatiš moju ponudu i preuzmeš staru prodavnicu svile; inače ću morati da ti nađem nekog finog Vijetnamca za muža.“

Bila je to šala, ali Nikol nije mogla da obuzda suze koje su joj navirale na oči. „Mislila sam da je stara radnja napuštena.“

Spolja se začuo novi krik. Otac je naduvao obraze i zglavci na prstima su mu pobeleli kad se uhvatio za sto. Nikol je osetila njegov miris – vosak za kožu, brendi i cigare – dok je gledala kako mu se nozdrve šire.

„Proklete ptičurine“, rekao je.

Nikol se osećala poraženo. Isto je tako bilo i sa Evropom. Silvi je išla, a ona nije. Mada je to, naravno, bilo ubrzo posle onoga kad je slučajno zapalila svećani šator na Silvinom osamnaestom rođendanu.

Otac je ustao. „Vas dve ostanite i dovršite večeru. Liza će doneti kafu svakog trenutka. Ja ću svoju popiti u radnoj sobi.“

Nikol je uspela da zadrži vrele suze što su je pekle ispod kapaka.

„A što se biznisa tiče, molim te ne zaboravi da je Silvi starija od tebe pet godina i da je krajnje pouzdana.“ Stigavši

do vrata, otac se osvrnuo. „Kad se izgubiš pre ispita i nema te danima, šta drugo od mene očekuješ? Kompletna policija te je tražila. A ti i ona tvoja blesava prijateljica odlučile ste da autobusom odete u Sajgon. Morala si znati da ćemo brinuti. Svašta se moglo dogoditi.“

Oborila je glavu. Hoće li joj ikada dopustiti da to zaboravi? „Znam. Stvarno mi je žao. Nisam razmišljala.“

„Pa, sad bi trebalo da počneš da razmišljaš, i mogu samo da se nadam da si nešto naučila iz svojih grešaka.“

„Jesam, *papa*, stvarno jesam.“

„Onda razradi radnju da bude uspešna i dokaži to. A onda ćemo videti šta bi još mogla da radiš.“

3

Sutradan je temperatura sigurno dostigla trideset dva ili trideset tri stepena. Dok je posmatrala buljavog guštera kako juri uza zid da se sakrije iza ventilatora, znala je da napolju mora biti užasno vlažno, mada je u predvorju s hladnim podnim pločicama, džinovskom ukrasnom paprati i svetlom koje je dopiralo odozgo, kroz visoku staklenu kupolu, bilo kao u hladovitoj bašti. Spustila je pogled dok je uzimala ključeve sa sedefnog poslužavnika, povukla suknju pripijene haljine i obula cipele s visokom potpeticom koje su se s njom slagale. Bilo joj je potrebno da pobegne iz kuće i razmisli o onome što je otac rekao, pa je odlučila da pešači do centra.

Kad je ostavila kuću za sobom, osvrnula se i videla Lizu kako podiže one tamnozelene roletne. Njihova dvospratna kuća je blistala, sa sveže okrečenom tamnožutom fasadom i nadstrešnicom nad tremom oko cele zgrade. Potpuno francuska spoljašnjost maskirala je indokineski stil koji je u enterijeru ostavio pečat u obličju crvenih lakiranih panela, postavljenih sa obe strane vrata u prizemlju i ukrašenih pozlatom.

Nikol je koračala u pravcu centra grada i tek što je nekoliko puta skrenula dalje od njihove ulice, nejasno je začula neki uzvik. Oklevala je, ali čuvši još jedan, a onda i krik iz jedne bočne uličice u odnosu na glavnu, stala je i vratila se nekoliko koraka. Zavirila je u ulicu i ništa nije videla. Mora da se deca igraju, pomislila je i ponovo krenula. Krici su postajali sve glasniji i sve su je više uzbunjivali. Iako nije donela svesnu odluku, skrenula je u uličicu u kojoj se nekoliko kuća sa oronulim prozorima uzdizalo nad oštećenim asfaltom. Nakon Drugog svetskog rata i bitke s Vijetminom koja je potom usledila, nekoliko ulica je još čekalo na obnavljanje. Izula se i, koliko joj je to uska haljina dozvoljavala, preskočila šut na krivini gde je drveće zaklanjalo pogled na ostatak uske ulice.

Sad je mogla da vidi dvanaestak previše uzbuđenih francuskih dečaka. Kad se primakla, užasnula se videvši da su saterali jednu malu devojčicu uza zid iza drveta. Uхваćeno u zamku i okruženo dečacima od kojih nije moglo pobeći, dete je izgledalo kao da je mlađe od svojih mučitelja, kojima je bilo oko trinaest godina. Obuhvativši sve to pogledom, Nikol je potrčala ka njima.

„*Métisse, métisse!*“*, vikao je jedan dečak.

Priključili su mu se i ostali, rugajući se devojčici, lica iskrivljenih od prezira.

„Prljava *métisse*.“

„Vrati se tamo gde pripadaš.“

Nikol se ukočila kad je prepoznala suzama umrljano dečje lice pošto se devojčica naglo okrenula, a jarkoplava suknja se zavrtila oko nje – Ivet! Nije zastala da razmisli, nego je samo jurnula ulicom. Dečaci su je videli da dolazi i većina je ustuknula, mada su dvojica najkrupnijih čvrsto

* Franc.: Mešanka, dete iz rasno mešovitoj braka. (Prim. prev.)

stajala na mestu. Jedna se Ivetina plava mašna razvezala i dečak ju je uhvatio za pletenicu.

„Pusti je“, zapovedila je Nikol svojim najautoritativnijim glasom, trudeći se da izgleda kao da vlada situacijom. Nejasno je bila svesna zvukova grada oko sebe: automobilskih sirena, škripanja rikši, ljudskih glasova, mada je najviše od svega bila svesna lupanja svoga srca.

„I ona je *métisse*. Ne slušajte je“, rekao je najviši dečak.

Nikol je osetila miris alkohola i okrnula pogledom boce vina i opuške razbacane po tlu, među lišćem i odvaljenim grudvama betona.

„Ali njen otac...“, zapištao je jedan mlađi dečak.

Nikol je nasrnula na najvišeg, zgrabila ga za okovratnik i tresnula cipelama u ruci. „Moj otac će te prijaviti!“

Pun sebe, on se oteo, ali jedna potpetica ga je zakačila po slepoočnici. Stajao je mirno i, kao svaki siledžija, zacvileo kad je dodirnuo glavu i video krv na prstima.

Nikol je zaškiljila. „Ako je samo još jednom takneš...“

Dečak joj je pokazao srednji prst, ali je ustuknuo.

„Tako je, beži kao prava kukavica, što i jesi. Kinjiti malu devojčicu! Stvarno hrabro.“

Drugi dečak se okrenuo da bi se vratio; jedan od onih ćutljivih pozadi, i sad kad ga je bolje pogledala, učinio joj se poznat. Spazivši blesak noža u njegovim rukama, pogledala je u Ivet.

„Trči, Ivet!“, viknula je i pokazala iza sebe. „Beži nazad. Trči kući, brzo!“

Ivet je oklevala.

„Beži!“

Kad se devojčica okrenula na petama, Nikol se uspravila i stala, razmaknutih nogu.

Dečak se nasmejao pre nego što je nasrnuo na nju mašući nožem u vazduhu. Sagla se i izbegla ga, ali je uspela da mu uhvati ruku i grubo mu je zavrne iza leđa.

„Jao! Boli me“, uzviknuo je.

„Baci nož!“

Otimao se i uspeo da se slobodi, ali ne pre no što joj je nožem okrznuo obraz. Gurnuo ju je na zemlju, pala je i u šoku prinela ruku licu, tek maglovito svesna da je pored nje projurio neki muškarac. Podigavši pogled, ugledala ga je kako drži onog dečaka za gušu. Još više se prenerazila kad ga je jasno videla i prepoznala Marka Džensona.

„Baci nož, đubre malo!“, vikao je dok je dečak ispuštao strašan zvuk gušenja, očiju iskolačenih od straha.

Nikol je gledala, užasnuta. Za trenutak joj se učinilo da će Amerikanac udaviti dečaka. Otvorila je usta da vikne dok sve ne postane još gore, ali onda ga je Mark pustio, istovremeno ga odgurnuvši. Dečko se zateturio unazad, ali nije pao.

Dok su dečak i čovek zurili jedan u drugoga, Nikol je osetila dodir vazduha na koži. Odjednom joj se učinilo da je hladnije, kao kad sunce zađe za oblak, iako je nebo i dalje bilo zapanjujuće plavo. Dečak je i dalje mahao nožem pred sobom i Nikol je, osetivši kako joj po čelu izbijaju graške znoja, bila ubeđena da će u deliću sekunde nasrnuti na muškarca. Međutim, sve se odužilo i, ne usudevši se, dečak je bacio nož i uzmakao.

Mark je zakoračio napred i podigao pesnicu. „A sad se gubi dođavola!“

Dečko je otrčao.

Nekoliko trenutaka sve je bilo previše tiho, ali sad je postala svesna zvukova grada.

Mark se okrenuo ka njoj. „Hajde“, rekao je i obgrlio je oko struka. Dok ju je podizao, osetila je toplotu ruke kroz tanku pamučnu tkaninu haljine.

„Sredila bih to“, kazala je, ali oboje su videli da drhti.

Nije se usuđivala da ispita svoja osećanja zbog toga što su je nazvali *métisse* – pogrdan naziv koji su sada koristili za decu mešanih rasa – pa je potisnula navalu stida. Nije bilo tako pre nego što se Vijetmin domogao vlasti, pa makar i nakratko. Međutim sada, bar kad su u pitanju Francuzi, biti mešanac i izgledati kao Vijetnamac izazivalo je podozrive poglede i sašaptavanje. Silvi se to nije nikad dogodilo, jer je izgledala gotovo sasvim kao Francuskinja, ali Nikol ovo nije bilo prvi put da joj se rugaju, što je odmah u njoj probudilo njen stari osećaj duboke nesigurnosti.

Dok joj je Mark brisao krv sa obraza prstima, a onda i maramicom, zaduvao je vetar.

„Hvala ti“, kazala je. Toliko o uglačanom izgledu, pomišlila je pokušavajući da ponovo smota i pričvrsti pundu, koja joj je uvek bila pomalo nakrivo. Zagladila je haljinu pa zastala, setivši se ko je onaj dečak: Danijel Žiro. Otac mu je bio šef policije, prijatelj njenog oca. Ovo neće proći dobro.

„Hajde“, rekao je Mark. „Mislim da ti treba piće.“

Pomogao joj je da pređe preko kratera na putu, a onda su krenuli ka Bulevaru Anrija Rivijera, gde su koračali u hladu krošnji tamarindi. Kad su se približili hotelu, usporio je korak. „Jesi li dobro?“

„Malo sam potresena.“

Zastala je da ga dobro pogleda. Bio je u svetloj kariranoj košulji i lanenim pantalonama, i sveže obrijan kao što bi se od Amerikanca i očekivalo. Izgledao je isto onako dobro i u neformalnoj odeći kao i u elegantnom odelu; možda čak i bolje, pomislila je. Pogledala je na drugu stranu ulice, u rezidenciju francuskog visokog komesara, i ponadala se da njen otac nije tamo, a onda je ušla kroz staklena vrata hotela *Metropol*.

Mark je prošao prstima kroz kosu zagladivši je unazad, a onda pokazao rukom prema stolovima za čaj. „Čaj ili nešto jače?“

Nasmešila se i mahnula prema francuskim prozorima u zadnjem delu hotela.

Mark je pogledao napolje, u široki trem oko hotelskog vrta.

„Čaj, tamo napolju u hladu“, odgovorila je. S verande su mogli da slušaju kako orkestar uvežbava staromodnu muziku za ples i pesme Neta King Kola.

Izašli su napolje i on joj je izvukao stolicu da sedne pa je osetila gorkasto-slatki miris, kao anis i limun, i njegov vrući dah pozadi na vratu.

Smestili su se za sto pored dvojice francuskih oficira od kojih se jedan smejao i podigao cigaru u vazduh pa mahnuo njome u Nikolinom pravcu. Onjušila je dim koji je dolebeo do nje i nasmešila mu se.

„Šta kažeš za Hanoj? Da li ti se sviđa ovde?“, upitala je Marka.

„Fantastično mesto za svilu.“

„Time se baviš?“

„Baš time. U misiji sam pronalaženja svile.“

„Zaista imamo prekrasnu svilu, mada bih volela da idem i u Kinu i Indiju. Jesi li bio tamo?“

Dok su pili čaj, Nikol ga je ispitivački posmatrala ispod gustih šišaka. Lice mu nije bilo sasvim pravilno. Spređa je bio lep, ali sa strane mu je brada bila malo prenatlašeno uglasta. Imao je prav nos, a ranije je već primetila jedva primetne zrakaste bore oko očiju, naglašene kad se smeje. Dok je prelazio pogledom po verandi, činilo se da promišlja o onom što vidi. Znala je sve o tome. U očajničkoj želji da izgleda kao Francuskinja, poput njene sestre, naučila je da primećuje sitne stvari koje odaju: zabacivanje glave, izvesnu

nadmenost, mada nikada nije zaista uspela to da oponaša; a pre svega, da bi izgledala baš francuski, moraš da zračiš apsolutnim samopouzdanjem.

Kad su mu se oči usredsredile na njeno lice, zapazila je tamne podočnjake, zbog kojih je izgledao starije. To je muškarac, ne momak, i to prvi koji ju je privukao.

„A šta je s tobom?“, upitao ju je.

„Pa... ja sam navikla da živim pored reke u Hueu, a u Hanoj sam dolazila samo za Božić, ali sad živimo ovde već pet godina. Ti imaš sreće. Jedino što sam ikada želela bilo je da vidim sveta i kupujem svilu.“ Zavrtela je glavom i nasmejala se sebi. „Samo ne želim da ostanem u Hanoju celog života.“

U tom trenutku im je prišao neki čovek s neupaljenom cigaretom u ustima. Obratio im se na stranom jeziku koji je Mark razumeo. Izvadio je upaljač, otvorio ga i ponudio plamen tom čoveku pre nego što mu je odgovorio. Bujica reči koje su usledile zvučala je kao ruski, i Mark je preuzeo kontrolu nad situacijom. Iako je Mark bio hladnokrvan, izgledalo je da se drugi čovek prepire – bar po tome što je govorio povišenim glasom – ali na kraju je slegao ramenima i udaljio se. Šta god da je bilo posredi, činilo se da je Mark pobedio u raspravi.

„Dakle“, kazala je Nikol kad ih onaj čovek više nije mogao čuti, „govoriš ruski? O čemu je bilo reči?“

„Ništa važno.“ Mark je zastao. „Majka mi je bila Ruskinja. Bela Ruskinja. Otac joj je bio univerzitetski profesor i kad su on i njegova žena ubijeni u revoluciji, moja majka je pobešla od boljševika u Ameriku.“

„A otac ti je Amerikanac?“

„Da. Udala se za njega ubrzo po dolasku u Ameriku i odmah su dobili mene.“

Nešto u njegovom tonu sprečilo ju je da se dalje raspituje. „I koliko ćeš ostati ovde?“, upitala je uvijajući pramen kose oko prsta.

„Koliko bude potrebno.“

Pojavio se konobar sa srebrnim poslužavnikom i dva čajnika s čajem od jasmína, dvema šoljama i tacnama. Zaškljila je i osmotrila Markove ruke dok je ostavljao konobaru napojnicu. Nisu to bile elegantne ruke čoveka iz kancelarije, već krupne šake sviknute na fizički posao.

Zavladala je tišina među njima i kad su popili čaj, on je uzdahnuo, pogledao na sat a onda u nju, i žmirnuo. Činilo joj se da je pogledom prozire, pa nije želela da se oda. Da li bi ikada mogla da zainteresuje muškarca poput njega? Kad je podigla pogled, videla je da popravlja kravatu i prelazi rukom po kosi.

„Već ideš?“

Klimnuo je glavom. „Izvini. Imam poslovni sastanak i već kasnim. Drago mi je što smo se ponovo videli. Ako si sigurna da si se oporavila, pozvaću ti taksi.“

Nasmejala se. „Znaš, potpuno sam zaboravila na one dečake.“

„Ako hoćeš, mogli bismo se ponovo naći, da odemo nekud na kafu?“

„Volela bih.“

„Da odemo ujutru na kafu, za tri dana? Recimo u pola deset? Naći ćemo se kod fontane ispred hotela.“

Nikol je stajala i zurila u kovitlac boja pijace u vijetnamskoj četvrti. Bilo je lako zalutati u srcu starog grada, u drevnim ulicama povezanim prolazima ispunjenim mirisom đumbira i uglja. Posmatrala je žene kako trguju uzvikujući naziv svoje robe prodornim glasovima, njihove čarape, šalove i kaleme pamučnog konca izložene na kolicima pokrivenim slamom i nepromočivim platnom, dok su muškarci sedeli, ukrštenih nogu, na niskim stolicama bez naslona, i bacali kocke po pločniku. Kanarinci su pevali u krletkama od bambusa okačenim o nadstrešnice pred uskim radnjama, i sunce je obasjavalo čestice prašine, od čega je vazduh titrao.

I pored svega toga, Nikol je bila malo potištena. Kad su Japanci otišli po završetku Drugog svetskog rata i Ho Ši Min proglasio nezavisnost Vijetnama, vlast je nakratko držala vijetnamska vlada. Međutim, Francuzi su se izborili za povratak i, uz podršku Britanije i Amerike, povratili svoju indokinesku imperiju. Za sve to vreme, prodavnica svile bila je zatvorena, ali Nikol je odlučila da je svejedno pogleda. Znala je da bi većina osamnaestogodišnjih devojaka bila

presrećna da vodi svoju radnju, ali ona se nadala, i bila je navedena da u to veruje, kako će dobiti mnogo više. Nije mogla da obuzda razočaranje i povređenost zbog takvog očevo favorizovanja njene sestre.

Istorija Francuske u Indokini, otkad su je proglasili za svoju koloniju u devetnaestom veku, usađivana je Nikol u glavu celog njenog života; podigli su ovu zemlju svojom *mission civilisatrice*, civilizacijskom misijom, praveći puteve, podižući škole, bolnice. Međutim, pošto je Nikol nasledila izgled svoje majke, suviše je izgledala kao Vijetnamka da bi potpuno pripadala Francuzima, ali i suviše francuski da bi se uklopila među Vijetnamcima. Pre rata to nije značilo ništa, ali sada je bilo previše sumnje u vazduhu, i bilo je važno. Zagledala je oči mladih vijetnamskih devojaka, čiji su kupasti šeširi poskakivali dok prodaju prženi luk i čorbu, i videla je sebe u njihovim nezanimljivim ali lepim licima. Iza nje se začulo neko skičanje. Osvrnula se i ugledala prase koje je pobeglo iz improvizovanog obora. Životinja je jurila ulicom, pored kaveza s kokoškama i između nogu prodavaca i kupaca. Živina je počela da krešti i leprša krilima, a za prasetom je trčala neka žena i vrištala. Nikol je posmatrala malu dramu koja se pred njom odigravala, i nasmešila se. Možda i nije tako loše imati radnju ovde. Neprekidno se nešto dešava i nikad ne bi bilo dosadno.

Dublje u staroj četvrti, valoviti krovovi uskih kuća zgomilali su se kao pijane domine. Volela je tih trideset šest drevnih ulica, od kojih se u svakoj prodavala određena vrsta robe: u Hang Nonu šeširi, u Hang Dongu bakarni tanjiri i poslužavnici, a svilena tkanina u Hang Gaju, gde su živeli majstori što boje svilu, Francuzima poznatom još kao *Rue de la Soie*.*

* Franc.: Ulica svile. (Prim. prev.)

Kupila je na tezgi u Hang Duongu lepljivi kolač s kokosom, i polako ga žvaćući nastavila sve dok nije stigla do najstarije od tri radnje u Hanoju koje su pripadale njenoj porodici. Sela je na stepenik. Bilo je majsko podne i, pored vlažnosti vazduha, raskošan sunčan dan je obasjavao čitavo mesto. Bilo je smeha, neskladne muzike s radija i neprekidnog kretanja ljudi, bicikala i životinja, izmešanih, dok je u vazduhu lebdeo miris lotosa. Nikol se oraspoložila.

Neka mlada žena, skoro devojčica, koja je s majkom prodavala svileni konac, izašla je iz susedne radnje. Bila je sićušna, delikatno lepa: upletena kosa visila joj je niz leđa u jednoj debeloj kiki. „Zdravo“, kazala je devojka. „Je li ova radnja tvoja?“

Nikol je ustala i blago se naklonila. „Da, moja je.“

„Hoćeš li je uskoro otvoriti? Nije dobro da tako dugo bude prazna.“

Nikol je okrnula pogledom bale izbledele tkanine, još uvek izložene gore u prozoru koji je, bez kapka, držao spoljašnji svet na oku. „Možda.“

„Ja se zovem O-Lan“, kazala je devojka. „Jesi li za kafu?“

Nikol je oklevala, ali devojka joj se široko osmehivala i čekala odgovor. „Hvala, rado. Mogu li samo da pogledam malo unutra pa ću posle doći?“

Nikol je gledala svilene ptice kako se okreću u izlogu, i zamislila radnju prepunu blistavih novih tkanina, novu zavesu na spratu kako se nadima od vetra. Devojka iz susedne kuće je bila srdačna, a prodavnica svile, iako pomalo oronula, nije izgledala tako loše kao što je očekivala. Iznehađena, otkrila je da uživa.

Ušavši unutra, upalila je svetla pa povukla roletne s prozora u prizemlju. Naglo su se smotale i podigle oblake prašine. S rukom preko nosa, požurila je prizemljem nalik tunelu

do zadnjih vrata i širom ih otvorila. U unutrašnjem dvorištu je išćupala nešto puzavice sa žutim cvetićima kojom su bili obrasli skoro svi zidovi i koja je zaklanjala deo gornjih prozora. U dvorištu je, pod otvorenim nebom, živelo dvanaestak mačaka, koje su sad ležale i dremale na kamenim pločama, upijajući sunčevu toplotu. Gde su mačke, nema štetočina. Po ugašenoj zemljanoj peći i razbijenim loncima na klupi, kao i po bunaru na sredini, dalo se zaključiti da je dvorište korišćeno kao spoljašnja kuhinja. Brzo je pregledala skromno kupatilo sleva i prostorije u koje se ulazilo iz dvorišta: unutrašnju kuhinju i sobe za poslugu, sad u mraku. Kad je spazila vrata na zadnjem zidu kuhinjske ostave, otključala ih je i videla da vode u uski prolaz između kuća. Osvrnula se ka glavnoj zgradi, na kojoj je spoljašnje zavojito stepenište vodilo na sledeći sprat, i videla da O-Lan ima narandžaste i crvene *hoa kak*, hrizanteme, u saksijama na balkonu. Pomisli kako mora kupiti cveće.